

NIEUWSBRIEF NO. 45

December 2009

Stichting
Werkgroep
Florakartering
Drenthe

Secretariaat:

Els Heijman
Achterhaven 7
9469 PT Schipborg
berelsheijman@hetnet.nl

Voorzitter:

Ben Hoentjen
Felland 50
9755 TC Onnen
benhntjn@amazed.nl

FLORON-coördinator:

Edwin Dijkhuis
Brink zuidzijde 20a
9471 AB Zuidlaren
edwin_anneke@orange.nl

In deze Nieuwsbrief

Van de redactie
Stengelloze sleutelbloem: een voortgangsbericht
Klein bronkruid (*Montia minor*) in de Oosterboer, Meppel
Wit bosvogeltje (*Cephalanthera longifolia*)
Bentepollen: bijzondere plantenvondsten in 2008 en 2009
Het Florameetnet Drenthe
Nieuw FLORON project: Verspreidingsonderzoek Flora
WFD/D5 excursies 2010
Wilde narcissen in ZW-Drenthe: ze zijn er nog!
Medewerkersbijeenkomst 2010

blz

1
2
3
6
7
13
16
20
21
24

Van de redactie

Ben Hoentjen

Eindelijk, maar toch: de flink verlate WFD-nieuwsbrief 2009. De afgelopen jaren lukte het steeds moeilijker de organisatie van de medewerkersdag, de voorbereiding van het veldseizoen en de start van het veldwerk te combineren met het uitbrengen van een nieuwsbrief in het voorjaar. Daarom is dit jaar besloten in het vervolg de nieuwsbrief aan het eind van het jaar te laten verschijnen. Dat heeft tevens het voordeel daarin meteen de uitnodiging voor de medewerkersdag en het excursieprogramma voor het komende veldseizoen te kunnen opnemen. Zoals jullie in de aankondiging voor de medewerkersdag 2010 kunnen lezen houden we die dit keer niet in Orvelte maar in Nieuw-Balinge, ook al een verandering ten opzichte van voorgaande jaren.

In deze nieuwsbrief geeft Peter Venema alvast enkele van de verrassende resultaten prijs van zijn veelvuldige bezoeken aan door velen liefst gemeden maïsakkers. Annie Vos vertelt over de uitkomsten van de 'staalname' van haar Stengelloze sleutelbloemen door de Vlaamse biologe Anja van Geert en de stand van zaken van het herstelplan om de resterende drie wilde populaties in het Drentse Aa-gebied voor uitsterven te behoeden. Een Wit bosvogeltje vind je nu eenmaal niet iedere velddag: Homme Vrieling doet verslag van zijn tot de verbeelding sprekende, mediagenieke vondst. Nog meer bijzondere soorten, gevonden in 2008 en 2009 komen aan bod in onze vaste rubriek Bentepollen, samengesteld door Els Heijman en Edwin Dijkhuis. Als opwarmertje voor een tweede boerennarcis-excursie is ook een korte impressie van de eerste speurtocht naar de Wilde narcis in Zuidwest-Drenthe opgenomen.

Waar blijft de tijd: 19 november was het alweer 10 jaar geleden dat de eerste exemplaren van de Atlas van de Flora in de statenzaal van het provinciehuis in Assen werden uitgereikt door toenmalig gedeputeerde voor natuur en landschap, mevrouw Ali Edelenbosch. Van drie van WFD-medewerkers die deze eer te beurt viel, hebben we in 2008 en 2009 afscheid moeten nemen. Nog geen half jaar na het overlijden van Elly Arends-Kaindl, aan wie in de nieuwsbrief van 2008 een in memoriam is gewijd, kwam het geheel onverwachte bericht van de dood van Jennie Hendriks. Haar markante persoonlijkheid en grote floristische kennis zullen we node missen. Door haar

enthousiasme en ijver leverde ze een grote bijdrage aan de atlas. Begin 2009 overleed ook Dirk Arends, die samen met Elly tijdens de jaren van het veldwerk voor de atlas vele kilometerhokken in de wijde omgeving van Coevorden inventariseerde. Tijdens de medewerkerdag, afgelopen februari, hebben we stilgestaan bij hun betekenis voor het werk van de WFD. Voor hun toegewijde inzet past ons grote dankbaarheid en aan samen met hen in het veld zijn bij vele WFD-excursies bewaren we dierbare herinneringen.

Via hun gegevens voor de atlas dragen zij indirect ook bij aan de doelstellingen van het WFD-meetnet, dat in 2010 het tiende veldseizoen ingaat. Edwin Dijkhuis geeft in deze nieuwsbrief een overzicht van de stand van zaken en een doorkijk naar de afronding van dit project. Ook nodigt hij iedereen uit om mee te doen aan een vervolg op het Beschermde soorten project (BSP) van Floron.

De redactie dankt alle medewerkers voor hun inzet van het bijna voorbij jaar en wenst iedereen, mede namens het bestuur van de WFD, een heel gezond en soortenrijk 2010 toe. En natuurlijk graag tot ziens in Nieuw-Balinge!

Stengelloze sleutelbloem (*Primula vulgaris*): een voortgangsbericht

Annie Vos

In Drenthe bevinden zich nog drie groeiplaatsen van Stengelloze sleutelbloemen, waarschijnlijk de enige met zekerheid inheems te noemen populaties in ons land. De positie van de Stengelloze sleutelbloem is niet bepaald rooskleurig. Op de WFD-dag in 2007 heeft Eddy Weeda aan die benarde positie van de sleutelbloemen al een lezing gewijd.

In een eerdere nieuwsbrief (WFD 44/2008) is vermeld dat - op initiatief van de WFD - in april 2008 Anja van Geert, een Vlaamse onderzoekster van de Vrije Universiteit Brussel, DNA-onderzoek (via bladmonsters) heeft gedaan aan de Drentse sleutelbloemen.

In april 2009 heeft Anja de resultaten van haar onderzoek op een studiebijeenkomst bij Staatsbosbeheer in Balloo aan een selecte kring van onderzoekers en geïnteresseerde floristen laten zien en toegelicht.

Uit dat onderzoek blijkt dat de Drentse Stengelloze sleutelbloemen genetisch verarmd zijn. De exemplaren in de populaties vertonen een lage 'genetische variatie'. Daarnaast is de 'genetische differentiatie' tussen de drie groeiplaatsen vrij hoog. Omdat de populaties te geïsoleerd van elkaar liggen, is genenuitwisseling achterwege gebleven. Hierdoor zijn de populaties waarschijnlijk sterk van elkaar gaan verschillen. Volgens Anja is de vruchtzetting goed. Daaruit leidt ze af dat er potentie is om uit te breiden, maar er zijn toch weinig kiemplanten. Waardoor dat komt, is ook voor haar nog een vraag. Vanwege het voorkomen in beschermd natuurgebied van Staatsbosbeheer is het voortbestaan van twee van de drie populaties redelijk verzekerd.

Op de studiebijeenkomst deed zij aan het slot van haar lezing een aantal aanbevelingen. In de daarop volgende discussie werd een aantal conclusies geformuleerd. Hoewel de populaties klein en afwijkend zijn, zijn er toch zeer recent kiemplanten gevormd. Daarom ziet het gezelschap voldoende mogelijkheden om de Drentse Stengelloze sleutelbloemen voor uitsterven te behoeden. Door een goed herstelplan kan zaad uit de resterende populaties gebruikt worden als bronmateriaal ter versterking van een bestaande populatie, evenals voor herintroductie.

Stengelloze sleutelbloem (*Primula vulgaris*) - Foto: Annie Vos

Op dit moment wordt gewerkt aan het uitwerken van het 'Herstelplan Stengelloze sleutelbloem in Drenthe' en de daarbij horende subsidieaanvraag. Dit herstelplan wordt opgesteld en uitgevoerd in samenwerking met de Werkgroep Florakartering Drenthe, Universiteit van Amsterdam (UvA), Staatsbosbeheer en de Provincie Drenthe. Het concept van het herstelplan zal worden voorgelegd aan een klankbordgroep. Het is de bedoeling dat hierin ook onderzoekers zoals Eddy Weeda en vertegenwoordigers van organisaties zoals Het Drents Landschap, Natuurmonumenten, Gemeente Aa en Hunze en FLORON zitting hebben. Ook zal deze klankbordgroep betrokken worden bij het tussentijds evalueren van de werkzaamheden. Alleen op deze manier denken we de populaties Stengelloze sleutelbloemen in Drenthe levensvatbaar te kunnen houden.

Klein bronkruid (*Montia minor*) in de Oosterboer, Meppel

Peter Venema

Dagpauwoog 11

7943 RK Meppel

Bronkruid is volgens Heukels' flora van Nederland een 'variabele, complexe soort, die niet bevredigend in ondersoorten te verdelen is'. In de laatste editie van deze flora worden twee soorten onderscheiden. Klein bronkruid (*Montia minor*, oude naam *Montia fontana* subsp. *chondrosperma*) is daarvan veruit de talrijkste vorm. In Drenthe zijn nauwelijks opgaven bekend van Groot bronkruid (*Montia fontana*, oude naam *Montia fontana* subsp. *fontana*). Volgens de Atlas van de Drentse Flora is niet zeker of Groot bronkruid nog in Drenthe groeit.

In dit artikel presenteer ik mijn ervaringen met Klein bronkruid in en rond woonwijk de Oosterboer in Meppel. Het betreft gegevens uit zes km-hokken die ik in 2003-2008 intensief heb onderzocht. Dit onderzoeksgebied omvat 259 ha-hokken (100x100 m) die "stedelijk" zijn te noemen. Dat is 43% van het totale oppervlak. Een vergelijkbaar aandeel van het onderzoeksgebied is agrarisch en ruim 10% bestaat uit water, natuur, bos en/of infrastructuur (spoorlijn, autowegen).

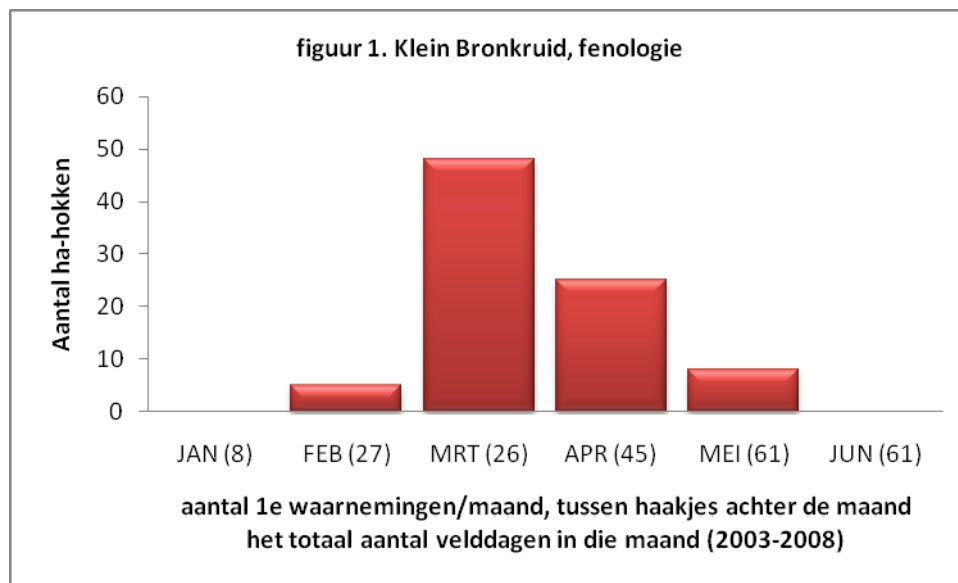
Verspreiding

De Atlas van de Drentse Flora toont op de verspreidingskaart van Klein bronkruid (p. 267) een akelig lege vlek in Meppel en het aangrenzende Reestdal. Er wordt in de tekst op gewezen dat

inventarisatie-effecten mogelijk een rol spelen. Dat laatste kan ik op grond van mijn gegevens beamen. In alle zes km-hokken komt namelijk Klein bronkruid voor. Binnen dit onderzoeksgebied is het in 14% van de goed onderzochte ha-hokken aangetroffen, verhoudingsgewijs goed voor de status "vrij algemeen".

Fenologie

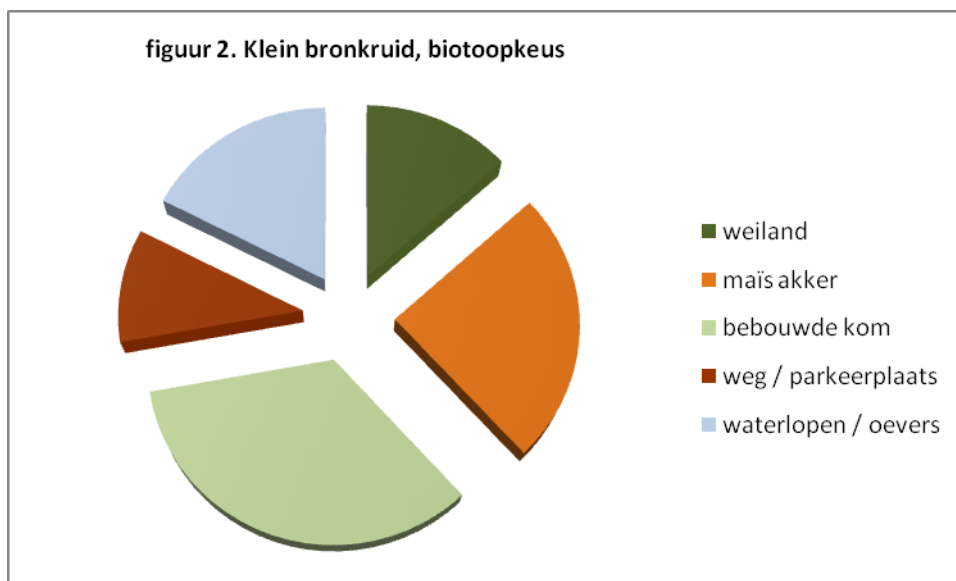
Mijn inventarisaties zijn meestal in februari gestart, uit januari stammen alleen incidentele waarnemingen. Per ha-hok is de eerste datum bekend waarop ik Klein bronkruid vond. De vroegste waarnemingsdatum is 2 februari. Op 25 mei vond ik de laatste planten (nieuw) in een ha-hok. Waarnemingen van na die datum (tot in oktober) betreffen telkens planten in ha-hokken waarin ik deze soort al eerder had gevonden. In de periode juni-augustus waren de meeste planten verdwenen. De verdeling van eerste vondsten per ha-hok in de loop van het voorjaar is weergegeven in figuur 1.

In maart blijkt deze plant heel goed te vinden en ook uit april stammen vrij veel eerste waarnemingen. Omdat de meeste floristen relatief laat in het voorjaar (eind april, mei) starten wordt de kans op waarnemingen van Klein bronkruid kleiner. Dit inventarisatie-effect verklaart mogelijk witte vlekken in het verspreidingskaartje in de Atlas van de Drentse Flora.

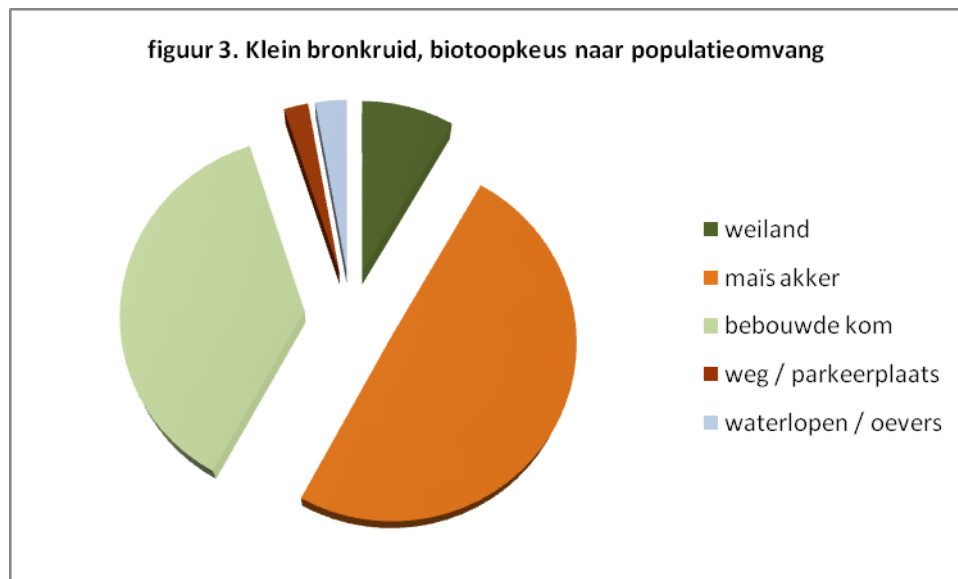
Biotoopkeus

Een globale verdeling van mijn vondsten over de belangrijkste biotopen staat in figuur 2. Niet meegerekend zijn twee waarnemingen van een opgespoten, braakliggend terreintje (verwaarloosbaar weinig en sterk afwijkend biotoop). 34% van de waarnemingen van Klein bronkruid zijn gedaan binnen de bebouwde kom. Het is opmerkelijk dat in de Atlas van de Drentse Flora de bebouwde kommen van bijvoorbeeld Meppel, Hoogeveen, Emmen, Coevorden, Beilen, Assen en Roden zo leeg zijn gebleven. In de Oosterboer staat dit plantje in heel wat afgetrapte gazonnetjes en rozenperkjes. Is de bebouwde omgeving elders in Drenthe slecht onderzocht? Of ontbraken daar bezoeken in maart en april?

Weilanden en waterlopen met hun oevers zijn bekende vindplaatsen van Klein bronkruid. Van de 13 waarnemingen uit weilanden (13%) is er één van een “kunstweide”; de overige groeiplaatsen zijn in min of meer gewoon weiland. Echt ouderwetse bloemrijke weilanden ontbreken in mijn inventarisatiegebied nagenoeg. De waterlopen en oevers (18%) omvatten het hele scala van sloten, waterschapsleidingen, slootkanten, oeverzones van sloten en vijvers en schouwpaden. In de categorie wegen en parkeerplaatsen (10%) scoren zandwegen (5%) bij de Oosterboer het beste, gevolgd door verharde parkeerplaatsen en bermen van verharde wegen. De grootste verrassing in biotoopkeus vormen maïsakkers (25%). Deze worden als biotoop niet beschreven in de Drentse²- en de Oecologische flora maar blijken rondom de Oosterboer een groot biotoopaandeel te vormen. [Opmerking redactie: akkers worden in de flora¹ wel genoemd als biotoop, echter zonder nadere specificatie].

Om dat te kunnen vaststellen is het wel zaak om in het voorjaar deze akkers te bezoeken voordat ze worden omgeploegd. Al mijn waarnemingen van groeiplaatsen op maïsakkers komen uit maart en 66% daarvan zelfs uit de eerste helft van deze maand. Het relatieve belang van maïsakkers wordt nog veel groter als niet alleen de biotoopverdeling over ha-hokken wordt bekeken maar ook de omvang van de populaties in die ha-hokken wordt verdisconteerd (figuur 3). Nu blijkt dat ik maar liefst de helft van de totale populatie in maïsakkers heb gevonden, 37% in de bebouwde kom, 8% in weilanden, maar 3% langs waterlopen en sloten en 2% bij wegen en parkeerplaatsen. Deze verdeling zet het traditionele “zoekbeeld” van Klein bronkruid flink op de kop^{2, 3}. Vroeger kwam Klein bronkruid het meest voor in weilanden. Het is jammer dat maïsakkers zo’n slecht imago hebben dat veel floristen waarschijnlijk niet eens de moeite nemen om er in rond te neuzen. Voor een vroege soort als Klein bronkruid biedt dit biotoop een uitstekende plaats om zich te vestigen. Overigens niet alleen voor Klein bronkruid. In de maïsakkers rond de Oosterboer heb ik meer dan 170 soorten planten gevonden, maar dat is stof voor een ander verhaal.

Literatuur

1. R. van der Meijden, 2005. Heukels' Flora van Nederland, 23e druk, Groningen.
2. Atlas van de Drentse Flora, 1999. Werkgroep Florakartering Drenthe. Haarlem.
3. Weeda, E.J., Westra, R., Westra, Ch. en T. Westra. 1985. Nederlandse oecologische flora. deel 1. IVN/VARA/VEWIN.

Wit bosvogeltje (*Cephalanthera longifolia*)

Homme Vrieling

Regelmatig kamperen we in Oude Willem. Het Drents Friese Wold oefent op ons een bijzondere aantrekkingskracht uit. Prachtige fietspaden door bossen en langs veentjes (een echt drechts woord) geven een gevoel van er helemaal uit te zijn en toch zo dicht bij huis. Ik mag nooit te veel afstappen van mijn vrouw, want dan komt er aan zo'n tocht nooit een eind. Maar wat wil je als er langs de weg zo veel moois is te zien. Wat te denken van brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*), 10-tallen langs het fietspad. We telden over een afstand van 400 meter 61 (klein en groot; ook heel variabel qua vormgeving en bloei). Met de loupe de bloem bekijken laat een schoonheid zien die je bij oppervlakkige waarneming niet zou verwachten.

Varens zijn ook ruim aanwezig. Een stippelvaren is, sinds Maarten mij daar opmerkzaam op maakte, altijd weer een bijzondere ontdekking. Hoewel we deze daar nog niet hebben waargenomen was een andere verrassing groter. Zo maar langs het fietspad een orchidee en wat voor één. Twee jaar terug waren we in het Gerendal in Limburg, een natuurreservaat van het Staatsbosbeheer met daarin een orchideeëntuin. Limburg is de orchideeën-provincie, in het Gerendal kun je je hart ophalen. Er komen een 16-tal orchideeën voor. We kochten een prachtig orchideeënboekje van SBB. In het reservaat komt het Bleek bosvogeltje (*Cephalanthera damasonium*) voor. Hoewel we hem in het reservaat niet hebben gezien stond de foto van de bleke uit het boekje me nog helder voor de geest.

In Drenthe een bosvogeltje; dat is bijzonder. En iedereen fietst er zo maar aan voorbij. Gelukkig viel de bloem niet direct op. Een braamstruikje was er vlak bij opgegroeid om hem te beschermen leek het wel. Omdat ik toevallig op die plek van de fiets was gestapt viel het witte trosje me op. Het was woensdag 20 mei 2009. Ik heb een aantal foto's genomen; maar Rudolf van der Schaar heeft betere apparatuur; daarom hebben we zaterdag 23 mei betere foto's genomen. Nadat ik Edwin de vondst gemaild had heeft Rudolf hem één of meer foto's doorgestuurd. Via Hans Dekker (werkt op het Provinciehuis) heeft een journalist van Het Dagblad van het Noorden mij een interview afgenomen. Opvallend was dat ik daarna heel vaak heb moeten uitleggen dat het geen vogel is. Niet zo verwonderlijk want men weet dat vogels observeren ook mijn hobby is.

Wit bosvogeltje (*Cephalanthera longifolia*) – Foto: Hans Dekker

Begin oktober heb ik vastgesteld dat de plant nog in een redelijk ongeschonden staat is. Volgend jaar weer kijken; ben benieuwd.

Bentepollen: bijzondere plantenvondsten in Drenthe in 2008 en 2009

Els Heijman en Edwin Dijkhuis

De vaste rubriek met daarin een kleine greep uit de bijzondere planten die in Drenthe tijdens het veldseizoen zijn gevonden. Voor een compleet overzicht verwijzen we u graag naar onze website www.wfdrenthe.nl, rubriek Bijzondere vondsten.

In deze rubriek vertellen we wat meer over die bijzondere vondsten, deels opgetekend uit de mond van de vindsters. Ook is het een handreiking aan die WFD-medewerkers voor wie internet een stap te ver is.

Tongvaren (Asplenium scolopendrium)

In augustus 2008 meldt Johan Wessel (Dienst Stadsbeheer, Gemeente Assen) een vondst van 10 exemplaren van tongvaren op de zijmuren van een oude boerderij aan de Asserwijk 38. Deze boerderij staat op de nominatie om gesloopt te worden om plaats te gaan maken voor een kinderboerderij. Tongvaren is een beschermde plant. De gemeente Assen gaat daarom maatregelen treffen om deze groeiplaats te behouden. Tijdens de sloop zullen de bewuste muurdelen tijdelijk in een vochtige sloot worden geplaatst. Later zullen de muurdelen met

tongvarens worden verwerkt in een tuinmuur bij de nieuwe kinderboerderij, die ter plekke gepland is. De tuinmuur wordt zodanig aangelegd dat deze geschikt is voor tongvaren.

Tongvaren is in Drenthe een zeer zeldzame soort. Er zijn waarnemingen uit oude waterputten in Ruinen (1988) en in Dalen (1995). Recentere meldingen betreffen het talud van een waterschapsleiding in het Gietenerveld (1999), een graf op het kerkhof van Anloo (2001) en een terrestrische groeiplaats in de boswachterij Hooghalen (2006). En het afgelopen jaar was het weer raak. Peter Venema meldde dat hij een vijftal planten (vanuit de bus!) had waargenomen op een muur in Diever. En Bert Oving vond één exemplaar op een sluismuur bij Klazienaveen. Tongvaren is één van de soorten waarvan actualisatie in het kader van het nieuwe verspreidingsonderzoek van FLORON (zie blz 21) gewenst is. Wie het leuk vindt om de oude groeiplaatsen in waterputten in Ruinen en Dalen opnieuw te bezoeken kan zich bij Edwin Dijkhuis melden.

Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) – Foto: Johan Wessel

Muursla (Mycelis muralis)

Er kwamen in 2008 verschillende meldingen van Muursla binnen, o.a. uit Coevorden (Bert Blok) en de Boswachterij Ruinen (Kees van Eerde). Ook Henry Leijtens trof in juni Muursla aan: "Ik wandel veel in de boswachterij Gieten en daar viel die lange rand hoge gele bloemen langs het Rendierpad me op. Ik maak graag foto's en wil de planten dan ook graag op naam brengen. Met plantenmateriaal, foto's en de Heukels kom je er wel uit. De melding heb ik aan Edwin doorgegeven met de foto's ter controle en de gps-gegevens". Muursla is in Drenthe zeldzaam. Opvallend is dat Muursla de laatste jaren vaker wordt gemeld, hoewel dit nog niet wordt bevestigd door ons eigen WFD florameetnet. In de atlas wordt vermeld dat de meeste groeiplaatsen tijdelijk van aard zijn. Op groeiplaatsen bij Zuidlaren en Anloo komt Muursla in ieder geval bestendig voor. Muursla is een karakteristieke plant van bossen en andere schaduwrijke plekken op vochtige, matig voedselrijke (leem)grond.

Ook staat het wel binnen de bebouwde kom op vochtige plaatsten langs gevels en op muren. In Drenthe zijn tot nu toe slechts twee meldingen die betrekking hebben op een meer stedelijk

biotoop (Hoogeveen en Coevorden). De overige meldingen hebben betrekking op loofbossen, houtwallen en/of singels.

Muursla (*Mycelis muralis*) – Foto: Henny Leijtens

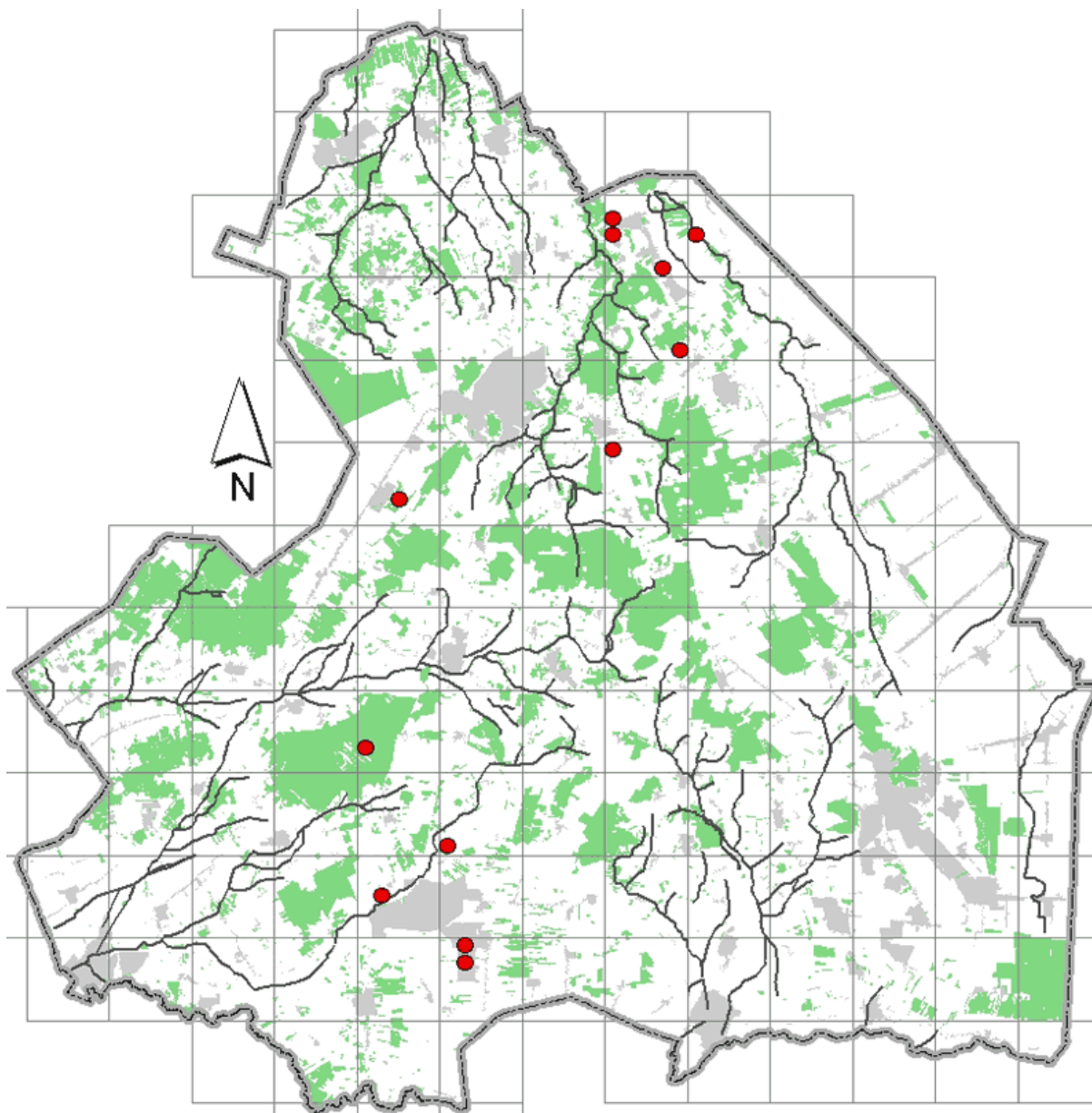
Trilgraszegge (Carex brizoides)

In 2008 is door zowel Homme Vrieling als Edwin Dijkhuis Trilgraszegge aangetroffen in de omgeving van Zuidlaren. Edwin zag vanuit de auto langs de afrit van de N34 'verdachte haarden' staan. Bij nader onderzoek bleek het om een grote groeiplek van ongeveer 500 m² Trilgraszegge te gaan: "Ik heb materiaal van deze groeiplek meegenomen naar een WFD excursie. Dit leidde tot een aha-erlebnis bij Homme die planten "die hier verdacht veel op leken" bij het verzorgingstehuis Tienelswolde in Zuidlaren wist te staan. De bevestiging volgde een week later, het ging om een groeiplek van circa 10 m² aan de rand van een plantsoen".

Trilgraszegge (*Carex brizoides*) – Foto: Edwin Dijkhuis

Trilgraszegge is een zeer zeldzame zegge, die in Drenthe nu bekend is uit 12 km-hokken. De concentratie van meldingen in de omgeving van Zuidlaren is opvallend (zie figuur 1). In 1973 is Trilgraszegge aangetroffen in een droge sloot langs een bos bij Zuidlaren (Schuilingsoord), hier groeit het overigens nog steeds ondanks dat het jaarlijks wordt gemaaid. En in 2006 vond Bert Lanjouw Trilgraszegge bij Spijkerboor in een slootoever langs een aardappelveld, eveneens slechts enkele kilometers van Zuidlaren. Is de verklaring te vinden in het feit dat er in Zuidlaren altijd militairen gelegerd zijn geweest? Onder floristen gaat namelijk het verhaal dat Duitse soldaten hun matrassen vulden met deze zegge. Het uitkloppen hiervan, 65-70 jaar geleden, zou dan hebben geleid tot vestiging rondom Zuidlaren. Dat is een mooi verhaal, maar daarmee zijn dan nog niet de overige Drentse vondsten verklaard. De meest recente vondst is van Lubbert Dijk, die het afgelopen jaar Trilgraszegge vond langs een bosrand van een oud eikenbosje in Eext.

Figuur 1: Verspreiding van Trilgraszegge in Drenthe

Wit bosvogeltje (Cephalanthera longifolia)

De meest bijzondere melding van 2009 is ongetwijfeld die van het Wit bosvogeltje. De laatste melding van deze orchidee uit Nederland stamt uit 1985, totdat dit voorjaar een vondst werd gedaan op een camping ergens in het midden van het land. Omdat de groeiplek geheim werd gehouden dachten we in eerste instantie dat de melding van Homme Vrieling op deze vondst betrekking had. Maar dat was niet het geval. Homme had een 2e vondst gedaan! En wel in Zuid-West Drenthe. Lees zijn verhaal elders in deze Nieuwsbrief. Het ging om 1 plant in de berm van een paar jaar geleden door betonpad vervangen schelpenpad. De twee vondsten van het Wit bosvogeltje zijn opmerkelijk omdat ze niet in de buurt van de van oudsher bekende vindplaatsen in Zuid-Limburg zijn gelegen. Overigens is dit niet de eerste melding voor Drenthe. In "De orchideeën van Nederland" van Kreutz en Dekker wordt melding gemaakt van een groeiplek in de omgeving van Havelte. De vondst dateert van 1983: "Gevonden in een jong bos, grenzend aan een heischraal grasland, op relatief kalkrijke keileem". Het Wit bosvogeltje prefereert een kalkrijke bodem op lichte beschaduwde plaatsen. Kalk is in Drenthe een zeldzaam goed, dat behalve langs schelpenpaden, van nature slechts op enkele plaatsen (o.a. Havelte) aanwezig is.

Kleine kattenstaart (Lytrum hyssopifolia) en Chamaesyce prostrata

In het kader van het WFD Florameetnet verkenden we tijdens een WFD excursie op 19 september 2009 twee meetnethokken op het industrieterrein Bargermeer bij Emmen. In de hokken ligt een rondweg, een kanaal, wat akkerbouwpercelen met houtwallen, een vestiging van Intratuin, rommelige oude en nette nieuwe industrieterreinen en zo hier en daar een braakliggend terreintje. Het zijn hokken die bij de meeste floristen geen warme gevoelens en hoge verwachtingen oproepen. Maar echte stadsfloristen weten wel beter, want 'hier' kun je nog verrast worden. En dat is precies wat er gebeurde, gelukkig bij beide excursiegroepen, zodat de buit evenredig verdeeld was. Langs een half verhard zandpad langs het Bargermeerkanaal stond Kleine kattenstaart. Kleine kattenstaart is een kosmopoliet die in alle werelddelen voorkomt met uitzondering van Antarctica. Het staat in Nederland te boek als een zeer zeldzame, onbestendige soort.

Kleine kattenstaart (*Lytrum Hyssopifolia*) – Foto: Bert Oving

De andere excursiegroep vond tussen de bestrating op een parkeerplaats *Chamaesyce prostrata*. Deze liggende wolfsmelksoort, die afkomstig is uit tropische en subtropische regionen van Amerika, heeft nog geen Nederlandse naam. Beide soorten zijn niet eerder gevonden in Drenthe!

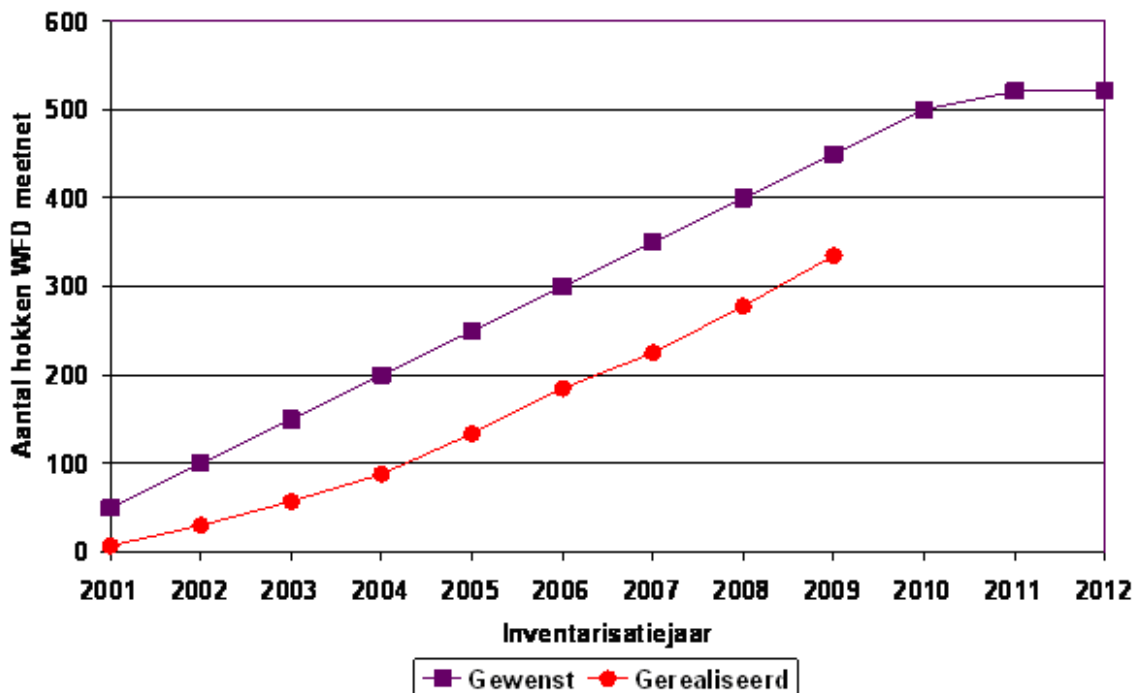
Chamaesyce prostrata – Foto: Joop Verburg

Het Florameetnet Drenthe

- waar staan we nu & hoe gaan we verder –

Edwin Dijkhuis

Sinds 2001 werkt de WFD aan een regionaal florameetnet als opvolger van het succesvolle Atlasproject. In 2006 is daar het FLORON actualisatieproject bijgekomen. Het doel van beide meetnetten is hetzelfde: het verkrijgen van een actuele, representatieve indruk van de regionale flora en als afgeleide daarvan, het vaststellen van de veranderingen die zich in de Drentse flora voordoen. De werkwijze voor het inventariseren van de door FLORON geselecteerde hokken van het actualisatieproject sluit naadloos aan op die voor het WFD florameetnet. In de praktijk betekent dit dat we bij het uitgeven van km-hokken geen onderscheid maken tussen beide meetnetten. Bovendien is er enige overlap (zie figuur 2).

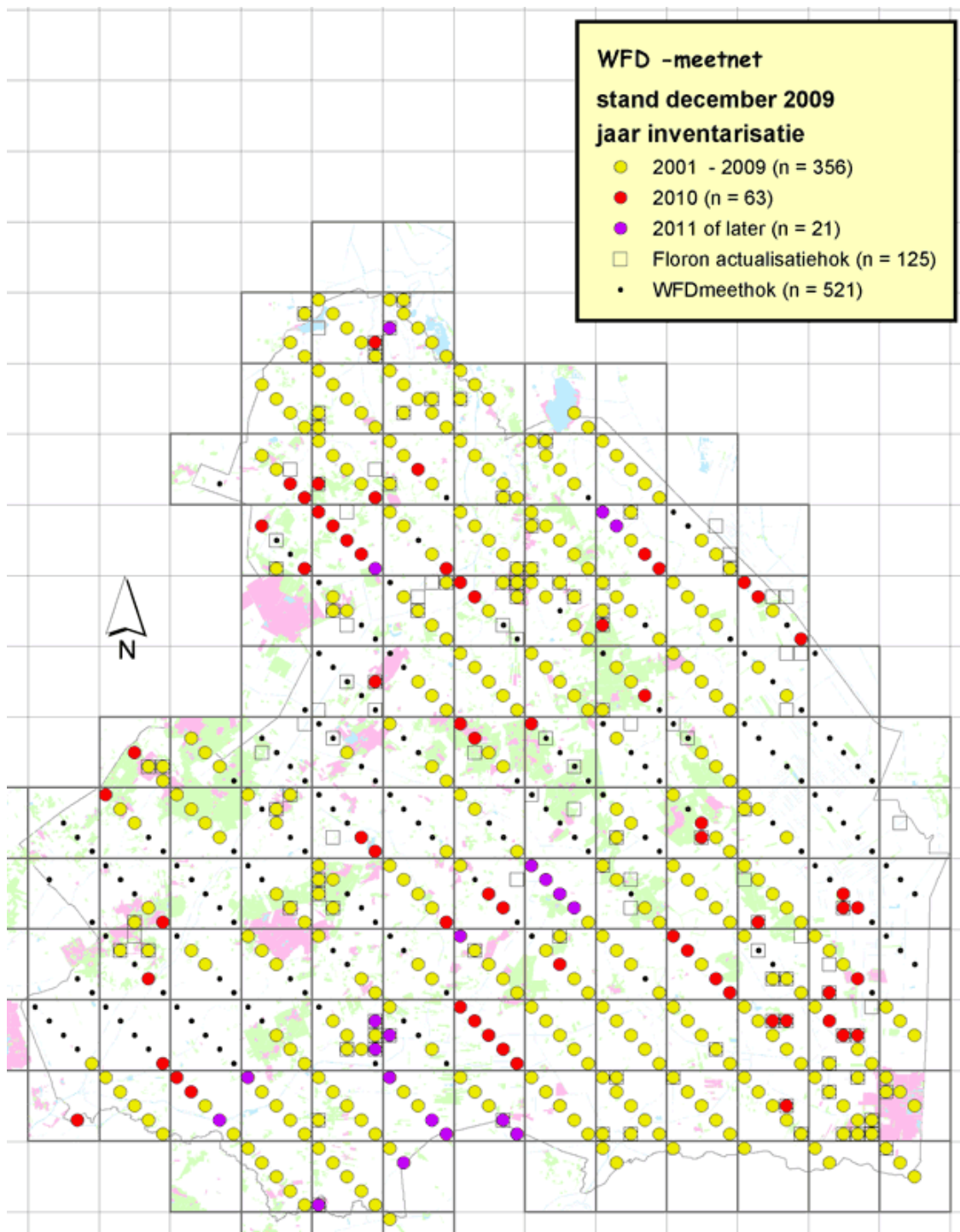
Figuur 1: Overzicht van het aantal in de periode 2001-2009 onderzochte meetnethokken van het WFD Florameetnet

Uit de tussentijdse resultaten van ons eigen WFD florameetnet bleek al vrij snel dat onze regionale flora binnen enkele decennia grote verschuivingen kan vertonen. Zorgwekkend is bijvoorbeeld dat Drenthe steeds meer haar eigen karakter verliest doordat veel soorten die kenmerkend zijn voor het Drents district of binnen Nederland een noordelijke verspreiding hebben, achteruit gaan. Daarmee heeft ons florameetnet zijn nut nu al bewezen.

Het is wel belangrijk dat het florameetnet een beperkte looptijd heeft omdat anders de resultaten uit het begin van de periode wellicht niet meer vergelijkbaar zijn met die van latere jaren. We hebben nu 9 van de 10 geplande seizoenen van het WFD florameetnet achter de rug. Het aantal meetnethokken dat per jaar wordt geïnventarisatiseerd bedraagt sinds 2005 circa 50 hokken. Daarmee voldoen we precies aan ons jaarlijkse streefaantal (zie figuur 1).

In totaal hebben we nu ongeveer 65% van de WFD meetnethokken onderzocht. Omdat het aantal geïnventarisatiseerde hokken in de beginjaren echter wat achterbleef is er wel sprake van een achterstand. Samen met het gegeven dat de resterende hokken vooral in gebieden liggen waar weinig meetnetmedewerkers actief zijn, betekent dit dat het niet lukt het veldwerk voor het meetnet in 2010 (de oorspronkelijke planning) af te ronden. Echter, ook bij minder intensief onderzoek blijft het meetnet zinvol zolang het representatief is voor de variatie in het Drentse landschap.

Begin 2009 hebben we de voortgang van het WFD florameetnet besproken en bekeken op welke wijze we de komende jaren verder willen. Ons streven is om binnen enkele jaren te komen tot een afronding van het meetnetproject. Om dit te realiseren zijn de volgende acties in gang gezet.

Figuur 2: WFD meetnet – Stand december 2009

1. De looptijd van het meetnet wordt verlengd met maximaal 2 jaar tot 2012. Dit betekent dat we nog drie veldseizoenen te gaan hebben.
2. Optimalisatie van het meetnet. Grenshokken met daarin slechts een klein deel Drenthe laten we vervallen. Deze grenshokken zijn ook tijdens de atlasperiode vaak slecht onderzocht.
3. Tijdens excursies van de WFD zullen we ons de komende drie seizoenen richten op meetnethokken in de onderbelichte gebieden (zie kaartje). Vooral in Midden- Drenthe, het veenkoloniale gebied in O-Drenthe en een groot deel van ZW-Drenthe liggen nog veel te onderzoeken meetnethokken. Adoptie van een of meer hokken in de onderbelichte gebieden is dan ook zeer welkom.

4. Om een deel van de achterstand in te halen worden naast excursies ook inventarisatieweekenden in de onderbelichte gebieden georganiseerd. Het afgelopen jaar was er een zeer geslaagd weekend in Zuidwest-Drenthe. Aan dit weekend deden 49 vrijwilligers mee (waarvan 17 uit de regio). Een verslag van dit weekend is te lezen in het najaarsnummer van FLORON-Nieuws dat alle actieve waarnemers krijgen toegestuurd ¹⁾. In 2011 staan Midden Drenthe en de beruchte veenkoloniën op het programma.

Dat deze acties succes hebben blijkt wel uit het veldseizoen 2009. We kunnen de balans nog niet definitief opmaken, maar de teller staat op dit moment al op een record aantal van 69 geïnventariseerde meetnethokken! Veel waardering dus voor de trouwe inzet van alle meetnetmedewerkers die individueel of in groepsverband op pad zijn geweest. Nieuwe medewerkers aan het meetnet zijn nog steeds van harte welkom en kunnen zich bij mij aanmelden.

Het is de bedoeling dat we deze winter de balans weer eens gaan opmaken om te kijken of de trends, zoals we die bij eerdere gelegenheden hebben gepresenteerd, zich doorzetten. De resultaten daarvan willen we op 20 februari 2010, tijdens onze jaarlijkse bijeenkomst aan jullie presenteren. We kijken zo langzamerhand ook al voorzichtig vooruit naar het einddoel: de verslaglegging van de resultaten. Om er geen droge opsomming van feiten van te maken nodigen we iedereen uit om materiaal ter illustratie aan te leveren. Dat mogen tekeningen, aquarellen of foto's zijn van gewone en bijzondere Drentse planten en biotopen. Voor aanlevering van digitale foto's geldt als randvoorwaarde minimaal 5 Megapixels en genomen met de hoogste resolutie.

¹⁾. Mocht je FLORON-Nieuws niet ontvangen, neem dan even contact met mij op. De nieuwsbrieven van FLORON zijn overigens ook te downloaden via de website van FLORON (www.floron.nl).

Nieuw FLORON project: Verspreidingsonderzoek Flora - de opvolger van het BSP-project -

Edwin Dijkhuis

Aanleiding

In 2009 is FLORON van start gegaan met een nieuw project: het Verspreidingsonderzoek vaatplanten. Dit verspreidingsonderzoek vormt een uitgebreide voortzetting van het FLORON Bedreigde Soorten Project (BSP). In het BSP-project lag het accent op het actualiseren van de verspreiding en populatiegrootte van een beperkt aantal sterk bedreigde soorten. Enkele daarvan komen (of kwamen) ook in Drenthe voor. Deze soorten zijn weergegeven in onderstaande tabel (groep 3). Aan dit project hebben in de jaren 2003 t/m 2006 verschillende WFD-medewerkers bijgedragen. Voor twee BSP-soorten, Klokjesgentiaan en Jeneverbes, zijn in 2007 en 2008 nog verschillende mensen op pad geweest. Over de Drentse resultaten hebben we in eerdere nieuwsbrieven regelmatig verslag gedaan. Binnenkort verschijnt het rapport waarin de landelijke resultaten van een deel van de BSP-soorten (20) zijn uitgewerkt. Van de overige zijn de kaartjes op de website van FLORON te bekijken. Alle WFD-medewerkers aan het BSP-project krijgen het rapport toegestuurd.

Het verspreidingsonderzoek

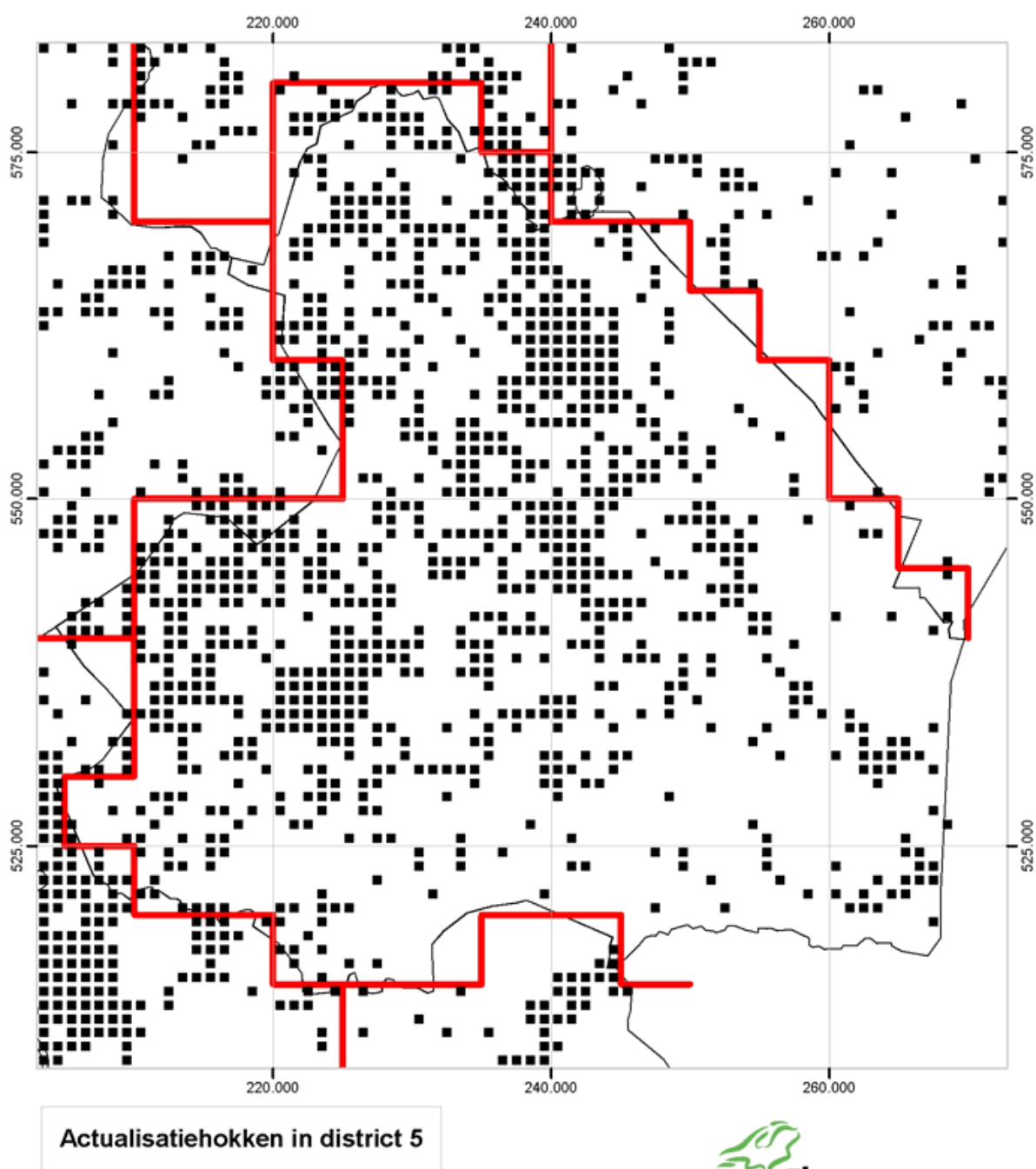
Het verspreidingsonderzoek vaatplanten richt zich op het verkrijgen en behouden van een actueel overzicht van beleidsrelevante soorten in Nederland. Het kent twee aspecten:

1. actualisatie en volgen van groeiplaatsen van bijzondere soorten, vooral die soorten die voor evaluatie van het natuurbeleid van belang zijn. Het gaat dan om Habitatrichtlijnsoorten, Flora&Faunawet soorten en typische soorten van beschermende habitattypen;
2. speciale aandacht voor registratie van waarnemingen van invasieve exoten. Dit zijn soorten afkomstig uit andere regio's die hier en daar in ons land opduiken en zich in korte tijd snel uitbreiden. Deze uitbreiding gaat vaak ten koste van de oorspronkelijke soorten en kan tot maatschappelijke problemen leiden. Voorbeelden hiervan zijn: Grote waternavel, Ongelijkbladig-en Parelvederkruid en Watercrassula.

Actualisatie groeiplaatsen bijzondere soorten

In het verspreidingsonderzoek worden de populaties van circa 150 plantensoorten in Nederland geactualiseerd en gevolgd (zie voor overzicht de website van FLORON). Voor Drenthe gaat het om 55 soorten. Het streven is om een groot deel van de populaties eens in de 5 tot 10 jaar opnieuw te bezoeken. Voorlopig heeft het verspreidingsonderzoek echter een looptijd tot en met 2012.

In het navolgende kaartje is een overzicht weergegeven van alle km-hokken waarin 1 of meerdere te actualiseren soorten voorkomen. Omdat het gaat om een zeer groot aantal hokken, waarvan alle groeiplaatsen bovendien binnen een korte tijd moeten worden nagelopen, is er in overleg met FLORON een prioritering aangebracht. Zo zijn alle soorten waarvan het aannemelijk is dat het voorkomen in Drenthe volledig terug te voeren is op verwildering uit tuinen komen te vervallen. Een uitzondering is gemaakt voor Daslook, dat als stinzenplant op een aantal landgoederen voorkomt.

Figuur 1: Kaart met alle te actualiseren km-hokken in Drenthe

In totaal blijven er na deze opschoning 43 soorten over. Deze zijn weergegeven in het onderstaande overzicht. Daarbij hebben we de volgende onderverdeling gemaakt:

1. Soorten met een beperkt aantal (minder dan 25) te actualiseren km-hokken, die bovendien in Drenthe als zeer zeldzaam te boek staan;
2. Soorten met een groot aantal (meer dan 25) te actualiseren km-hokken;
3. Soorten die in het voorgaande BSP-project voldoende zijn geactualiseerd;
4. Overige soorten. Hieronder vallen stinzenplanten en soorten waarvan we weten dat een deel van de waarnemingen op tuinontsnappingsen terug te voeren is.

In de kolom "te actualiseren" staat vermeld hoeveel km-hokken van een bepaalde soort op actualisatie wachten. Alle waarnemingen na 2002 worden als geactualiseerd beschouwd. In dit overzicht van FLORON zijn echter nog niet alle gegevens van de WFD verwerkt, zodat het aantal te actualiseren hokken in werkelijkheid wat lager zal zijn.

Om het behapbaar te houden gaan we ons de komende 2 seizoenen concentreren op de soorten uit groep 1. Van deze soorten willen we proberen voor 2013 alle te actualiseren groeiplaatsen na te lopen. Voor de soorten uit groep 2, 3 en 4 geldt dat we hier op enkele uitzonderingen na (deze zijn voorzien van # achter de soortnaam) niet gericht naar zullen zoeken. Dat wil niet zeggen dat we niet geïnteresseerd zijn in deze soorten. Uiteraard blijven meldingen van deze of anderszins bijzondere soorten van harte welkom! Doorgeven kan eenvoudig via onze webstek (www.wfdrenthe.nl) of per mail.

Groep 1. Soorten met een beperkt aantal te actualiseren km-hokken, die bovendien in Drenthe als zeer zeldzaam te boek staan

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Totaal km-hokken	Te actualiseren
<i>Asplenium scolopendrium</i>	Tongvaren	6	4
<i>Asplenium trichomanes</i>	Steenbreekvaren	3	3 (0)
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Vleeskleurige orchis	13	10
<i>Lycopodium annotinum</i>	Stekende wolfsklauw	23	14
<i>Neottia ovata</i>	Grote keverorchis	14	9
<i>Platanthera bifolia</i>	Welriekende nachtorchis	41	23
<i>Primula vulgaris</i>	Stengelloze sleutelbloem	12	8 (1)
<i>Pseudofumaria lutea</i>	Gele helmblom	1	0
<i>Viscum album</i>	Maretak	2	2 (0)

Groep 2. Soorten met een groot aantal te actualiseren km-hokken

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Totaal km-hokken	Te actualiseren
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Gevlekte orchis en Bosorchis	98	69
<i>Dactylorhiza majalis</i>	Brede orchis en Rietorchis	32	18
<i>Dactylorhiza majalis subsp. Majalis</i>	Brede orchis	73	57
<i>Dactylorhiza majalis subsp. Praetermissa</i>	Rietorchis	78	49
<i>Drosera intermedia</i>	Kleine zonnedaauw	299	195
<i>Drosera rotundifolia</i>	Ronde zonnedaauw	363	285
<i>Lycopodium clavatum</i> #	Grote wolfsklauw#	55	45
<i>Luronium natans</i> #	Drijvende waterweegbree#	77	67
<i>Lycopodiella inundata</i>	Moeraswolfsklauw	92	53
<i>Menyanthes trifoliata</i>	Waterdrieblad	161	135
<i>Myrica gale</i>	Wilde gagel	199	172
<i>Narthecium ossifragum</i> #	Beenbreek#	74	60

Groep 3. Soorten die in het voorgaande BSP-project zijn geactualiseerd

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Totaal km-hokken	Te actualiseren
<i>Arnica montana</i>	Valkruid	121	26
<i>Antennaria dioica</i>	Rozenkransje	14	0
<i>Carex hostiana</i>	Blonde zegge	7	3
<i>Cicendia filiformis</i>	Draadgentiaan	3	0
<i>Circium dissectum</i>	Spaanse ruiter	23	2
<i>Cornus suecica</i>	Zweedse kornoelje	2	0
<i>Drosera anglica</i>	Lange zonnedaauw	4	0
<i>Epipactus palustris</i>	Moeraswespenorchis	10	1
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	Klokjesgentiaan	237	120
<i>Goodyera repens</i>	Dennenorchis	7	3
<i>Juniperus communis</i>	Jeneverbes	245	148
<i>Huperzia selago</i>	Dennenwolfsklauw	6	2
<i>Lobelia dortmanna</i>	Waterlobelia	2	1
<i>Lycopodium tristachyum</i>	Kleine wolfsklauw	2	2
<i>Monotropa hypopitys</i>	Stofzaad	3	1
<i>Neottia cordata</i>	Kleine keverorchis	2	0
<i>Parnassia palustris</i>	Parnassia	10	0
<i>Polygonatum verticillatum</i>	Kranssalomonszegel	1	0
<i>Scorzonera humilis</i>	Kleine schorseneer	4	3
<i>Viola persicifolia</i>	Melkviooltje	1	1

Groep 4. Overige soorten

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Totaal km-hokken	Te actualiseren
<i>Allium ursinum</i>	Daslook	15	12
<i>Dianthus deltoides</i>	Steenanjer	19	13
<i>Veronica longifolia</i>	Lange ereprijs	9	2

Meedoen?

Net als met het BSP-project kan iedereen meedoen om voor 2013 zoveel mogelijk gegevens over het al dan niet meer aanwezig zijn van de zeldzame soorten uit groep 1 boven water te krijgen. Om een idee te krijgen of er vindplaatsen bij je in de buurt liggen kun je de verspreidingskaartje van deze soorten in de Atlas van de Drentse flora raadplegen. De kaartjes zijn echter alweer enigszins gedateerd en bovendien zijn sommige groeiplaatsen in het kader van ons meetnet al bezocht. Om te voorkomen dat al geïnventariseerde terreinen opnieuw of dubbel worden onderzocht, en om te voorkomen dat kwetsbare vegetaties onnodig worden betreden, verzoek ik iedereen contact met mij op te nemen. Voordat het veldseizoen in 2010 losbarst, ontvangt iedere deelnemer de benodigde formulieren, handleiding en indien beschikbaar detailgegevens over de vroegere groeiplaats. Ook als de soort(en) niet worden teruggevonden horen we dat graag (nulmelding). Omdat veel groeiplaatsen in natuurgebieden liggen moet van te voren een vergunning worden aangevraagd bij de betreffende beheerder.

Resultaten 2009

Op het moment dat het verspreidingsonderzoek in 2009 van start ging was het veldseizoen al vergesloopt. Hierdoor hebben we nog maar weinig kunnen doen. Van drie soorten uit groep 1 zijn in 2009 gericht aanvullende gegevens verzameld. Dit zijn Maretak, Stengelloze sleutelbloem en Steenbreekvaren.

Maretak was bekend uit twee aan elkaar grenzende km-hokken ten westen van het Noordlaarderbos. Bij navraag bleek het te gaan om één groeiplaats die nagenoeg op de hokgrens lag. Het betrof een onbekend aantal exemplaren in twee Populieren die, onmiskenbaar op Gronings grondgebied, langs het golfterrein de Poll stonden. Deze populieren zijn enkele jaren geleden gekapt.

Met Stengelloze sleutelbloem gaat het zoals bekend niet goed (zie ook blz 3). In het Drentsche Aa gebied komt Stengelloze sleutelbloem nog op drie locaties voor. Dit zijn de laatste echte wilde Stengelloze sleutelbloemen in Nederland. Een recente opgave uit Meppel betreft een tuinvlieder. Het actuele verspreidingsbeeld hebben we te danken aan Annie Vos die de afgelopen jaren een

aantal oude groeiplaatsen, soms meerdere jaren achtereenvolgend, nauwgezet heeft nagelopen. Gebruikmakend van haar aantekeningen hebben we voor een viertal km-hokken nulmeldingen ingevuld. Er blijft nog één te actualiseren hok over, dit hok ligt in het beekdal van de Slokkert bij Norg. Deze groeiplaats staat niet weergegeven in Atlas van Drentse Flora, waarschijnlijk omdat de melding destijds als onbetrouwbaar is bestempeld. Ook de Atlas van Nederlandse Flora geeft geen meldingen buiten het Drentsche Aa gebied. Dit beeld moeten we mogelijk herzien. Via Annie Vos komt namelijk het verhaal dat de moeder van Willie Riemsma in de 30-er jaren op weg naar school sleutelbloemen plukte voor de juf of op de weg naar huis voor moeder. Zij plukte de bloemen aan de Eenerstraat bij Norg, deze weg tussen Norg en Een kruist het beekdal van de Slokkert. De opgegeven groeiplaats in het beekdal grenst hieraan. Dit zou betekenen dat er destijds ook buiten het Drentsche Aa gebied Stengelloze sleutelbloemen voorkwamen. Voldoende reden om deze intrigerende melding komend jaar nog eens na te lopen. De kans dat op deze locatie nog Sleutelbloemen voorkomen is echter heel erg klein.

Steenbreekvaren is volgens tabel 1 bekend van drie km-hokken. Twee van deze hokken blijken na enig napluiswerk betrekking te hebben op dezelfde groeiplaats, een graf op de begraafplaats in Oosterhesselen. Deze groeiplaats is bekend sinds 1981 en ligt in een meetnethok dat in 2009 door Harm Tjepkema is onderzocht. Steenbreekvaren komt hier nog steeds voor. Een andere oude groeiplaats (sinds 1985) betreft de sluis in de Molenwijk bij Smilde. De Steenbreekvarens zijn hier, op straffe van een fikse boete per gesneuveld plant, gespaard tijdens restauratiewerkzaamheden aan de sluis in de midden jaren negentig. In 2009 zijn hier meer dan 250 planten geteld. Op beide locaties komt Steenbreekvaren dus al enkele tientallen jaren bestendig voor. Het waarnemingenbestand van de WFD bevat daarnaast nog twee meldingen uit 2005. Peter Venema vond Steenbreekvaren op een vrijstaand tuinmuurtje in Meppel¹) en Bert Oving op een sluismuur in het Kanaal Buinen Schoonoord bij Borger²). En het afgelopen jaar trof Bert Oving één exemplaar aan op een sluismuur in Klazienaveen. Het aantal thans bekende groeiplaatsen van Steenbreekvaren in Drenthe bedraagt daarmee vijf.

Literatuur:

1. Peter Venema. 2006. Nieuwe groeiplaatsen van muurplanten in Meppel. Nieuwsbrief WFD. No. 42;
2. Database WFD en aanvulling Bert Oving per email;

WFD/D5 excursies 2010 - Nadere inlichtingen over de excursies en voor maken van afspraken over vervoer naar het vertrekpunt: Els Heijman (050-4092836) of Edwin Dijkhuis (050-3600155).

27 maart – Fietsexcursie Nijeveen/Kolderveen

Op deze vroege voorjaarsexcursie doorkruisen we op de fiets de omgeving van Nijeveen en Kolderveen. Net als afgelopen jaar is het doel vast te stellen of de Wilde narcis hier nog steeds in boerentuinen voorkomt. Verzamelen om 10:00 uur in de stationsrestaurant van het NS-station te Meppel. Om een zo groot mogelijk gebied systematisch te kunnen bekijken wordt het een fietsexcursie. Iedereen wordt verzocht zelf voor een fiets te zorgen. Deze kan eventueel worden gehuurd op het plaatselijke NS-station (0522-254369). Graag voor 1 april opgeven (met telefoonnummer) bij Els Heijman (bij voorkeur per email naar BerELsHeijman@hetnet.nl of 050-4092836) zodat we bij erg slecht weer op de vrijdagavond ervoor de excursie nog kunnen annuleren.

8 mei – Ruinerwold - Koekange (D5)

Op het programma staan meetnethokken langs de Wold Aa en een zijbeek hiervan, de Koekanger Aa. Het is een oud slagenlandschap met elzensingels. Verzamelen om 10:00 uur in Brasserie d'Olde Stee, Dorpsstraat 72-B, De Wijk (0522 442600) www.Brasserieoldestee.nl

5 juni – Mantingerweiden (D5)

We bezoeken meetnethokken bij Garminge en Balinge waarin delen van het natuurgebied Mantingerbosch en –weiden, het brongebied van het Oude diep, zijn gelegen. Verzamelen om 10:00 uur in Hotel “Het Witte Veen”, K. Brokweg 16, Witteveen (0593 552429) www.hotelwitteveen.eu.

10 juli – Havelterberg e.o. (D5)

We brengen een bezoek aan de Grote startbaan en meetnethokken die gelegen zijn in het Natura 2000 gebied Havelte-Oost en het aangrenzende beekdal van de Oude Vaart bij Ettelte. Verzamelen om 10:00 uur bij Hester Heinemeijer, Anserweg 8, Uffelte (0521-351057).

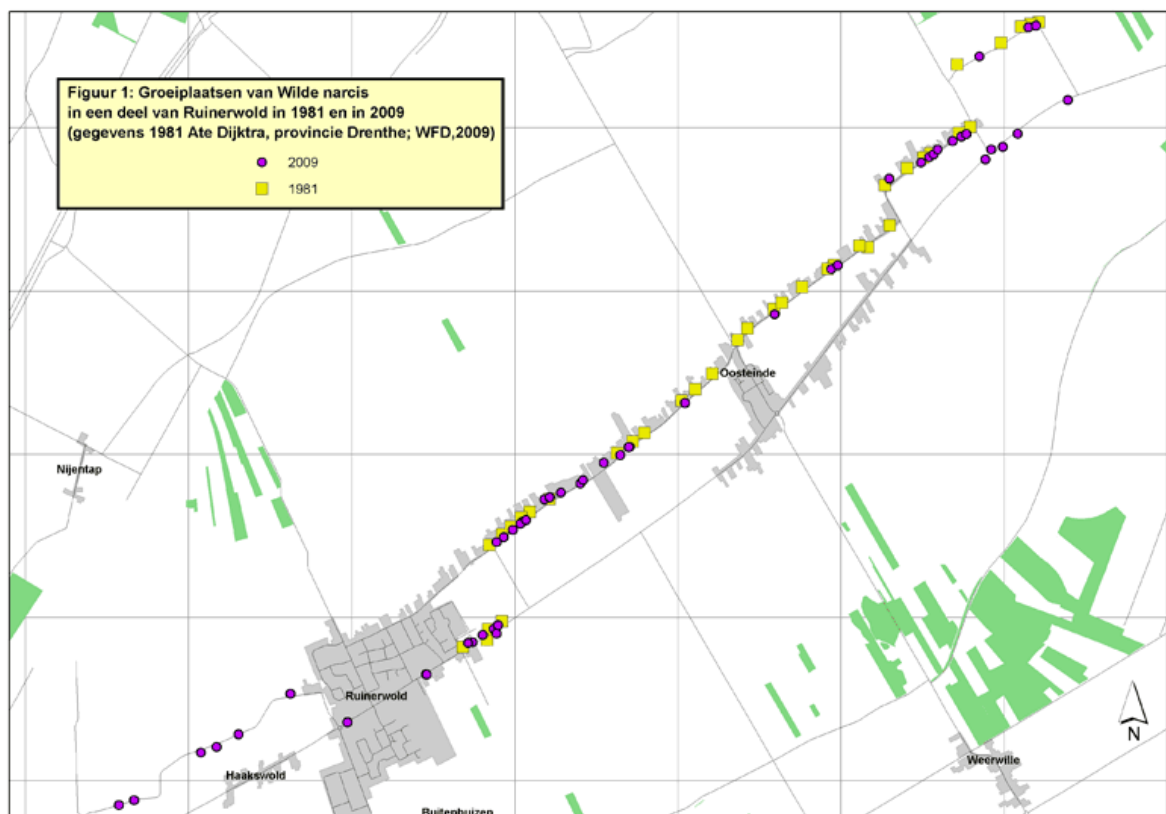
4 september – Emmer-Erscheidenveen (D5)

We zijn benieuwd wat we op deze najaarsexcursie aantreffen in de waterrijke omgeving van de veenkolonie Emmer-Erscheidenveen tussen Emmen en Emmer-Compascuum. Verzamelen om 10:00 uur in Old Pub Café, Oosterdiep Wz 3, Emmer-Compascuum (0591 353885).

Wilde narcissen in ZW-Drenthe: ze zijn er nog!

Ben Hoentjen

Het was een beetje guur toen we op 4 april met ons vijven vanaf station Meppel richting Ruinerwold fietsten. Maar net buiten de stad luidde de eerste fitiszing van het jaar onze speurtocht naar wilde narcissen in en dat verzachtte het gemis van een koesterend voorjaarszonnetje. Geen van ons had eigenlijk een goed zoekbeeld op het netvlies en de eerste pollen narcissen die we tegenkwamen beantwoordden zeker niet aan het signalement van de vroegbloeiende tijlozen, zo helder omschreven door Beijerinck, in 1957: 'Deze tijlozen hebben min of meer knikkende of zijwaarts afstaande bloemen van 5-6 cm diameter, waarvan de kroonslippen veelal iets lichter geel getint zijn dan de dooiergele bijkroon (paracorolla) of trompet, die ongeveer even lang is als de kroonslippen. De bloemen steken niet of weinig boven de blauwgroene, smal lintvormige, 0.5 – 1.5 cm brede bladeren uit. De planten zijn duidelijk kleiner dan die der gekweekte en later bloeiende trompetnarcissen. De hoogte tijdens de bloei varieert van 15-30 cm.' . En die kleine lichtgele narcissen waren hier toen zo talrijk dat je 'ze vanuit een langzaam rijdende auto gemakkelijk' op een kaart kon intekenen. Nu zou je dat niet meer in dank worden afgenomen.... Voor Haakswold sloegen we af, het Boerpad op. En daar, tegenover de eerste huizen, in de brede berm tussen de sloot en de weg, vonden we rond de voet van enkele zomereiken de eerste groepen planten, die alle kenmerken van de Wilde narcis vertoonden. Even verder zagen we ze ook in de voortuin van een van die prachtige, oude boerderijen. Een gesprekje met de boerin maakte duidelijk dat ze er al heel lang stonden en leverde ook de uitnodiging op deze fraai gerestaureerde boerderij van binnen te bekijken. Tot aan de bebouwing van Ruinerwold bleken langs de Boerweg nog meer groeiplaatsen te zijn (fig.1).

Figuur 1: Tot aan de bebouwing van Ruinerwold bleken langs de Boerweg nog meer groeiplaatsen te zijn

Kennelijk heeft Ate Dijkstra in 1981 hier niet stapvoets langsgereden, want op zijn 'stippenkaart' is voor dat jaar hier geen enkele vondst aangegeven. Dat geldt wel voor de Larijweg. Vergeleken met zijn waarnemingen zijn er inmiddels heel wat gaten gevallen in dit voormalige lint van voorkomen. Maar toch konden we gelukkig nog heel wat pollen inmeten en constateren dat de Larijweg nog steeds een belangrijk refugium is voor deze bedreigde soort.

Om na te gaan of de Wilde narcis zich ook in andere oude kernen van voorkomen in ZW-Drenthe (Nijeveen., Veendijk, Oshaar, tussen De Wijk en De Stapel) nog een beetje staande heeft kunnen houden, gaan we voorjaar 2010 weer op expeditie. Maar wel een week eerder, want de bloei van de boerennarcissen was begin april 2009 al bijna voorbij. Een impressie van onze fietsexcursie naar Ruinerwold staat op www.wfdrenthe.nl: het is tevens een uitnodiging om in 2010 mee op de fiets te stappen!

Literatuur:

Beijerinck, W. (1957): De vroegbloeiende Tijlozen (*Narcissus pseudo-narcissus* L.) in ZW-Drenthe en ZO-Friesland. *De Levende Natuur* 60(12): 283-288

Wilde narcis (*Narcissus pseudo-narcissus*) – Foto: Ben Hoentjen

Medewerkersbijeenkomst 2010

Els Heijman

Graag nodigen we je uit voor de jaarlijkse medewerkerbijeenkomst op zaterdag 20 februari 2010.

LET OP, NIEUWE LOCATIE!

Je bent welkom in Dorpshuis De Heugte, Lijsterstraat 1 in Nieuw-Balinge,

Programma

Vanaf 9.30 De koffie staat klaar

10.00 Welkom door Joop Verburg, dagvoorzitter

10.10 Tussenstand Florameetnet Drenthe: Ben Hoentjen

10.40 De blik op maïs: Peter Venema

11.10 Korte pauze

11.15 Enkele bijzondere vondsten van 2009 uitgelicht: Edwin Dijkhuis

11.45 De Drentse bodem anders bekeken: Enno Bregman

12.15 - 13.15 Lunchpauze (voor iedereen is er soep/koffie/thee). Het nuttigen van een eigen lunchpakket is helaas niet toegestaan. Daarom staan er voor iedereen broodjes klaar! Tijdens de pauze is er een doorlopende diapresentatie over bijzondere vondsten en de WFD excursies in 2009. Ook is er gelegenheid om je bij Edwin Dijkhuis aan te melden voor het Florameetnet Drenthe of om van al gereserveerde meetnethokken de formulieren af te halen.

13.15 Goud en Purper in het Rijk der Weldadigheid: Eddy Weeda

14.00 Paddenstoelenkartering in Drenthe: Eef Arnolds

14.30 Test je florakennis....: Ron Soenveld

15.00 Sluiting door Joop Verburg

Graag opgeven!

Om ervoor te zorgen dat we voor iedereen voldoende koffie/thee en broodjes in huis halen willen we je verzoeken om je voor 13 februari 2010 op te geven. Dat kan per e-mail BerElsHeijman@hetnet.nl, telefonisch bij Annie Vos (0598-618009, 's avonds) of door een briefje te sturen naar Els Heijman, Achterhaven 7 9469 PT in Schipborg. Een routekaartje naar de locatie kun je vinden op onze webstek: www.wfdrenthe.nl. Vragen over vervoer: bel 050 4092836.

Namens het bestuur van de WFD een goed en gezond 2010 toegewenst, vol plezierige veldervaringen en graag tot ziens in Nieuw-Balinge.